

Kohtuasi C-196/90

[...]

Briti lipu all sõitval laeval töötav töötaja, kelle tööandjaks on Belgia ettevõte – Laeva pardal toimunud tööõnnetus – Töölepingu ja sotsiaalkindlustuse alal kohaldatava õiguse kindlaksmääramine

[...]

EUROOPA KOHTU OTSUS (kuues koda)

4. oktoober 1991*

Kohtuasjas C-196/90,

mille esemeks on Euroopa Kohtule EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel esitatud Hof van cassatie van België taotlus, millega soovitakse saada nimetatud kohtus pooleli olevas vaidluses järgmiste poolte vahel:

Fonds voor Arbeidsongevallen

ja

Madeleine De Paep,

eelotsust EMÜ asutamislepingu artiklite 48 ja 51 ning nõukogu 14. juuni 1971. aasta määruse (EMÜ) nr 1408/71, sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate ja nende pereliikmete suhtes (EÜT L 149, lk 2), artikli 3 lõike 1, artikli 13 lõike 2 punkti b ja artikli 14 lõike 2 punkti c, 1980. aasta veebruaris kehtinud kujul (hilisemalt kodifitseeritud ja avaldatud, EÜT C 138, lk 1), tõlgendamise kohta,

EUROOPA KOHUS (kuues koda),

koosseisus: koja esimees G. F. Mancini, kohtunikud T. F. O'Higgins, C. N. Kakouris, F. A. Schockweiler ja P. J. G. Kapteyn,

kohtujurist: G. Tesauro,

kohtusekretär: vanemametnik H. A. Rühl,

võttes arvesse kirjalikke märkusi, mida esitas komisjoni nimel õigustalituse liige õigusliku esindaja ülesannetes B. J. Drijber,

arvestades menetlusdokumente,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

kuulanud 4. juuni 1991. aasta kohtuistungil ära komisjoni suulised märkused,

kuulanud 9. juuli 1991. aasta kohtuistungil ära kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

Põhjendused

1. Oma 18. juuni 1990. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse sama aasta 28. juunil, esitas Hof van cassatie van België EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel kaks eelotsuse küsimust EMÜ asutamislepingu artiklite 48 ja 51 ning nõukogu 14. juuni 1971. aasta määruse (EMÜ) nr 1408/71, sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate ja nende pereliikmete suhtes (EÜT L 149, lk 2), artikli 3 lõike 1, artikli 13 lõike 2 punkti b ja artikli 14 lõike 2 punkti c, 1980. aasta veebruaris kehtinud kujul (hilisemalt kodifitseeritud ja avaldatud, EÜT C 138, lk 1), tõlgendamise kohta.

2. Need küsimused kerkisid kohtuvaidluse käigus, mille poolteks olid kassatsioonimenetluse hageja, Belgia avalik ettevõtte Fonds voor Arbeidsongevallen (edaspidi „fond“), kelle ülesandeks on hüvitada tööõnnetustest tulenevaid kahjusid ja Madelaine De Paep, kassatsioonimenetluse kostja ja mille esemeks oli fondi keeldumine maksta pr De Paepile eluaegset hüvitist seoses tema poja Piet Ackxi surmaga.

3. Esitatud materjalidest ilmneb, et õnnetuse hetkel töötas Piet Ackx koos pr De Paepi abikaasa Germain Ackxiga laeva „Hosanna“ pardal. Kõnealune laev kuulus Knokke-Heistis (Belgia) registreeritud ühingule De Pax, mille tegevjuhiks oli pr De Paep. 20. juulil 1979. aastal toimunud karilejooksmise käigus sai laev olulisi vigastusi ning tunnistati meresõidukõlbmatuks. Belgia õigusaktide kohaselt võis meresõidukeeld lõppeda vaid laeva nõuetekohaselt kinnitatud remontimisel. Kuid mitte mingit laeva remontimist ei toimunud.

4. 29. jaanuaril 1980. aastal müüdi laev briti äriühingule Minerva Fisheries Ltd, kes registreeris laeva Ühendkuningriigis. Pr. De Paep ja tema abikaasa Germain Ackx olid poolte selle äriühingu aktsiate omanikud.

5. Ööl vastu 16. veebruari 1980 toimus mainitud laevaga laevaõnnetus. Laeva kapten Germain Ackx ja meeskonna liige Piet Ackx jäid kadunuks. Nad kuulutati ametlikult surnuks Rechtbank van eerste aanleg te Brugge 15. septembri 1981. aasta otsusega. Õnnetuse hetkel oli Piet Ackx veel äriühingu De Pax palgal.

6. Kuivõrd fond keeldus maksmast pr De Paepi nõutavat eluaegset hüvitist tema poja surmaga seotud kahju hüvitamiseks, esitas pr De Paep hagiavalduse Arbeidsrechtbank te Brugge'le. Oma 28. detsembri 1982. aasta kohtuotsusega rahuldab kõnealune kohus pr De Paepi nõude.

7. Fond esitas apellatsiooniavalduse Arbeidshof te Gentile. Oma 9. juuni 1988. aasta otsusega kinnitas Arbeidshof, et vastavalt määrusega nr 1408/71 sätestatud seaduste vastuolu eeskirjadele tuleb antud küsimuses kohaldada tööõnnetusi käsitlevaid Belgia õigusakte ning määras pr De Paepile hüvitise 20 % suuruses tema poja aastatöötasust.

8. Pärast seda, kui fond oli Arbeidshof te Genti otsuse vaidlustanud, kerkis Hof van cassatie van België ette kaks küsimust. Esiteks tuvastas mainitud kohus, et vastavalt Belgia 5. juuni 1928. aasta seaduse, millega sätestatakse merenduse töölepingute sõlmimise kord (Moniteur Belge, 26.7.1928), artikli 89 lõike 2 kohaselt lõpevad kõik töölepingud, sõltumata nende laadist, laeva ametlikult meresõidukõlbmatuks tunnistamisel. Tuginedes asjaolule, et laev „Hosanna“ oli tunnistatud meresõidukõlbmatuks, järeldas Hof van cassatie, et Belgia õigusaktide kohaselt ei olnud Piet Ackx seotud õnnetuse hetkel töölepinguga. Kohus soovis siiski välja selgitada, kas määruse nr 1408/71 artikli 13 lõike 2 punkti b ja artikli 14 lõike 2 punkti c kohaldamiseks tuleb hinnata töölepingu kehtivust või töösuhte olemasolu meremehe ja talle töötasu maksva ettevõtte vahel lähtuvalt selle riigi õigusaktidest, kus kõnealune ettevõtte on registreeritud.

9. Teiseks tuvastas Hof van cassatie, et tööõnnetusi käsitleva Belgia 10. aprilli 1971. aasta seaduse artikli 58 lõike 1 punkti 1 kohaselt õnnetuse hetkel kehtivas redaktsioonis, oli fondi ülesandeks tagada meremeestega juhtunud tööõnnetustega põhjustatud kahjude hüvitamine, kuid sama seaduse artikli 76 lõike 1 kohaselt käsitletakse „meremeestena“: „4. Belgia kalalaevade meeskondade liikmeid“. Lähtudes asjaolust, et õnnetuse hetkel sõitis laev briti lipu all, leidis kohus, et Belgia tööõnnetusi käsitlevaid õigusakte ei ole võimalik kohaldada. Samas soovis kohus välja selgitada, mis ulatuses tuleks kohaldada määrust 1408/71, kuivõrd asjassepuutuva isiku tööandjaks oli Belgias registreeritud ettevõtte.

10. Seoses sellega esitas Hof van cassatie van België Euroopa Kohtule järgmised küsimused:

„Eeldusel, et Belgias püsivalt elav isik, kes töötab inglise lipu all sõitval laeval ja kelle tööandjaks on Belgias registreeritud ettevõtte, osutub selle laeva pardal tööõnnetuse ohvriks,

1) kas määruse (EMÜ) nr 1408/71 artikli 13 lõike 2 punkti b (praegune punkt c) ja artikli 14 lõike 2 punkti c (praegune artikkel 14 b) tuleb tõlgendada sellises tähenduses, et olemasolevat töösuhet asjaomase isiku ja tema tööandjaks oleva ettevõtte vahel tuleb hinnata lähtuvalt selle liikmesriigi õigusaktidest, kus mainitud ettevõtte on registreeritud?

2) Kas töötajate vaba liikumist ja võrdset kohtlemist liikmesriikides käsitlevaid ühenduse õigusakte, eeskätt EMÜ asutamislepingu artikleid 48 ja 51 ning [määruse (EMÜ) nr 1408/71] artikli 3 lõiget 1, artikli 13 lõiget 1, artikli 13 lõike 2 punkti b (praegune punkt c) ja artikli 14 lõike 2 punkti c (praegune artikkel 14 b) tuleb tõlgendada sellises tähenduses, et nende kohaselt ei ole lubatud, et mainitud riigi töölepinguid käsitlevate õigusaktide ning selle riigi tööõnnetustest tuleneva kahju hüvitamist käsitlevate õigusaktide kohaldamise tulemusena ei ole asjaomasel isikul võimalik tugineda mainitud õigusaktidele suhetes ettevõttega, kes on tema tööandjaks ning tema õigusjärglastel suhetes tööõnnetusi hõlmavate

kindlustusettevõtjatega, kuivõrd kõnealune laev ei sõitnud selle riigi lipu all, kus tööandjaks olev ettevõtte oli registreeritud?“

11. Üksikasjalikumat teavet kohtuvaidluse asjaolude, kohtumenetluse kulgemise ja poolte väidete kohta on võimalik saada menetluskohaldamiskeskuse dokumentidest. Järgnevalt esitatakse neid vaid sedavõrd, kuivõrd neid on vaja kohtu tehtud otsuse põhjendamiseks.

Esimene küsimus

12. Selles osas piisab, kui märkida, et määruse nr 1408/71 artikli 4 lõikes 1 sätestatud tuleneb, et seda määrust kohaldatakse liikmesriikide õigusaktide suhtes, mis käsitlevad erinevaid sotsiaalkindlustusliike. Seega puudutavad määruse II jaotises, kuhu kuuluvad artiklid 13 ja 14, sätestatud seaduste vastuolu eeskirjad üksnes mainitud õigusakte.

13. Seetõttu tuleb esimesele küsimusele vastata, et määrus nr 1408/71 ei hõlma seaduste vastuolu hõlmavaid sätteid, mis on seotud töövõtja ja tööandja vahelise töölepingu suhtes kohaldatavate õigusaktidega.

Teine küsimus

14. Esmalt tuleb märkida, et riiklikus kohtus lahendatav kohtuasi hõlmab töötajat, kelle töökohaks on ühe liikmesriigi lipu all sõitev laev, kuid kelle tööandjaks on ettevõtte, mis on registreeritud teises liikmesriigis, mis on ühtlasi ka antud töötaja koduriigiks.

15. Määruse nr 1408/71 artikli 14 lõike 2 punkti c kohaselt, sel kujul nagu see kehtis põhikohtuasja menetlemise hetkel, tuleb sellisel juhul kohaldada selle liikmesriigi sotsiaalkindlustust käsitlevaid õigusakte, kus ettevõtte on registreeritud.

16. Eelotsuse küsimise otsuse kohaselt on antud juhul selleks õigusaktiks ülalmainitud tööõnnetusi käsitlev Belgia 10. aprilli 1971. aasta seadus. Kuid selle seaduse artikli 76 lõike 1 punkt 4 sätestab sotsiaalkindlustusskeemi kohaldamise tingimusele, et laev, mille pardal töötaja töötab, peab sõitma Belgia lipu all. Selle tingimuse seadmise tulemusena välistatakse kõnealuse seaduse kohaldamine töötaja suhtes, kes töötab laeva pardal, mis sõidab mõne muu, Belgiast erineva liikmesriigi lipu all, seda isegi juhul kui töötaja tööandjaks on Belgias registreeritud ettevõtte ja ta ise on Belgias alaliselt elav isik.

17. Seetõttu tuleb riikliku kohtu esitatud teist küsimust mõista selliselt, et sellega soovitakse teada saada, kas määruse nr 1408/71 artikli 14 lõike 2 punkti c sel kujul nagu see kehtis 1980. aasta veebruaris, tuleb tõlgendada sellises tähenduses, et selle kohaldamise tulemusena ei ole võimalik selle määrusega hõlmatavate isikute või nende õigusjärglaste suhtes kohaldada: a) liikmesriigi õigussätet, mille kohaselt teatava sotsiaalkindlustusskeemi rakendamine on allutatud tingimusele, et laev, mille pardal töötaja töötab, peab sõitma selle liikmesriigi lipu all, ja b) kõnealuse liikmesriigi mis tahes õigussätet, millega tühistatakse tööleping, kui sellega kaasneb mainitud õigusaktis sätestatud seaduste vastuolu hõlmavate sätete õigusliku mõju nõrgenemine.

18. Selles osas tuleb märkida, et Euroopa Kohtu kohtupraktika kohaselt moodustab määruse nr 1408/71 II jaotis, kuhu kuulub artikkel 14, seaduste vastuolu eeskirjade

tervikliku süsteemi (vt eeskätt 10. juuli 1986. aasta otsust kohtuasjas 60/85, Luijten, EKL lk 2365) ning et nende sätete eesmärgiks ei ole mitte ainult vältida erinevate riiklike õigusaktide samaaegset kohaldamist ja sellest tulenevaid probleeme, vaid samuti takistada seda, et määruse nr 1408/71 kohaldamisalas olevad isikud jäävad ilma sotsiaalkindlustusest nende suhtes kohaldatavate õigusaktide tõttu. Seejuures ei või liikmesriigi poolt isikute suhtes sotsiaalkindlustuse rakendamiseks kehtestatud tingimuste tulemusel jääda mainitud õigusaktide kohaldamisalast välja, kui määruse nr 1408/71 kohaselt tuleks neid õigusakte nende isikute suhtes kohaldada (Euroopa Kohtu 3. mai 1990. aasta otsuse kohtuasjas C.2/89), Kits van Heijningen, punktid 12 ja 20, EKL lk I-1755).

19. Seejuures kaotaks määruse nr 1408/71 artikli 14 lõike 2 punkt c igasuguse õigusliku mõju, kui artikli 14 lõike 2 punktis c mainitud isikute suhtes kohaldataks töötaja tööandjast liikmesriigi poolt kehtestatud tingimust, mille kohaselt sotsiaalkindlustuse rakendamine oleks seotud laeva lipuriigiga.

20. Ülaltoodud tõlgendus kehtib samuti ka riiklike õigussätete kohta, mis käsitlevad töölepingu tühistamist. Kõnealused õigussätted ei saa takistada seaduste vastuolu käsitlevate määruse nr 1408/71 sätete kohaldamist.

21. Eelnevat arvesse võttes tuleb teisele küsimusele vastata, et määruse nr 1408/71 artikli 14 lõike 2 punkti c sel kujul nagu see kehtis 1980. aasta veebruaris, tuleb tõlgendada sellises tähenduses, et see ei võimalda kohaldada kõnealuse määrusega hõlmatavate isikute ja nende õigusjärglaste suhtes a) liikmesriigi õigussätet, mille kohaselt teatava sotsiaalkindlustusskeemi rakendamine on allutatud tingimusele, et laev, mille pardal töötaja töötab, peab sõitma selle liikmesriigi lipu all, ja b) kõnealuse liikmesriigi mis tahes õigussätet, millega tühistatakse tööleping, kui sellega kaasneb mainitud õigusaktis sätestatud seaduste vastuolu hõlmavate sätete õigusliku mõju nõrgenemine.

Kohtukulud

22. Kohtule oma märkused esitanud Euroopa Ühenduste Komisjoni kulusid ei hüvitata. Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus riiklikus kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse nimetatud kohus.

Esitatud põhjendustest lähtudes

EUROOPA KOHUS (kuues koda),

vastates küsimusele, mille Hof van cassatie van België esitas Euroopa Kohtule oma 18. juuni 1990. aasta otsusega, otsustab:

1. Määrus nr 1408/71, sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate ja nende pereliikmete suhtes, ei hõlma seaduste vastuolu hõlmavaid sätteid, mis on seotud töövõtja ja tööandja vahelise töölepingu suhtes kohaldatavate õigusaktidega.

2. määruse (EMÜ) nr 1408/71 artikli 14 lõike 2 punkti c sel kujul nagu see kehtis 1980. aasta veebruaris, tuleb tõlgendada sellises tähenduses, et see ei võimalda kohaldada kõnealuse määrusega hõlmataivate isikute ja nende õigusjärglaste suhtes a) liikmesriigi õigussätet, mille kohaselt teatava sotsiaalkindlustuskeemi rakendamine on allutatud tingimusele, et laev, mille pardal töötaja töötab, peab sõitma selle liikmesriigi lipu all, ja b) kõnealuse liikmesriigi mis tahes õigussätet, millega tühistatakse tööleping, kui sellega kaasneb mainitud õigusaktis sätestatud seaduste vastuolu hõlmataivate sätete õigusliku mõju nõrgenemine.

Mancini

O'Higgins

Kakouris

Schockweiler

Kapteyn

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 4. oktoobril 1991. aastal Luxembourgis.

Kohtusekretär

Kuuenda koja esimees

J.-G. Giraud

G. P. Mancini